

De lange weg van de nieuwe 'BENG'-rekenmethode NTA 8800

Auteur Harmen Weijer

Na jaren van trouwe dienst wordt afscheid genomen van de epc, de energieprestatie-eis die voor gebouwen geldt. De opvolger voor nieuwbouw is BENG, Bijna Energieneutrale Gebouwen. Aan de hand van drie indicatoren wordt per 1 januari 2020 de energieprestatie berekend van eerst nieuwbouw en bestaande bouw. Maar om die eisen te kunnen berekenen is ook een nieuwe rekenmethode nodig, beter bekend als de NTA 8800. Om tot deze methode te komen moest er veel water door Rijn stromen, zoals Harm Valk, voorzitter van projectgroep NTA 8800, uitlegt.

Deze projectgroep functioneert onder de Programmaraad Energieprestatie van gebouwen, opgericht door NEN in nauwe samenwerking met het ministerie van Binnenlandse Zaken. Deze programmaraad heeft als opdracht gekregen het gehele stelsel van regels en rekenmethodes rondom energieprestatie van gebouwen tegen het licht te houden: van rekenmethode tot opnameprotocollen en examen-eisen voor adviseurs.

Valk probeert het huidige stelsel voor energieprestatie in gebouwen te schetsen, en dat is voorwaar geen kinnesinne omdat het inmiddels een flinke aaneenschakeling is geworden van normen, voorschriften en werkbladen. "Sinds 1995 vraag je bij nieuwbouw een omgevingsvergunning aan en dien je een epc te berekenen. Daarvoor gebruikt men de norm NEN 7120, met nog eens enkele achterliggende normen zoals NEN 1068 en NEN 8088. Daar is voor de bestaande bouw een zogeheten nader voorschrift bijgekomen met bepalingen voor de energieprestatie om het energielabel en de energie-index voor (huur-)woningen te kunnen berekenen. Om dit bruikbaar te houden in de praktijk zijn ISSO-werkbladen opgesteld: de ISSO 82 voor woningbouw en ISSO 75 voor de utiliteit. Voor woningbouw is er daarnaast nog het Vereenvoudigd Energielabel voor

de particuliere eigenaar-bewoner. Voor de utiliteit geldt bovendien een onderscheid in een basismethodiek waarmee je maximaal label A kunt bereiken en een detailmethodiek, die overeen komt met NEN 7120, die toepasbaar is voor gebouwen vanaf label B en maximaal uit kan komen op label A++++."

Recast EPBD

En hoewel de kwaliteitsborging goed is geregeld via het Bouwbesluit en certificeringen, is het stelsel te ingewikkeld geworden. Hervorming is derhalve hard nodig. "De aanleiding is de recast van de Europese richtlijn voor Gebouwde omgeving, de EPBD. Daarin heeft de Europese Commissie gevraagd om een harmonisatie van allerlei rekenmethodes voor energieprestatie in gebouwen in de lidstaten. Dat is een hele stapel van methodes geworden. Het goede nieuws is dat ze er zijn, het slechte nieuws is dat het een stapel is. Want het moest juist hanteerbaar worden."

De Nederlandse overheid heeft begin 2016 besloten hier een eigen voorschrift van te maken, en dat is de NTA 8800. "Dus een NTA – Nederlandse Technische Afspraak- en dus geen norm, zodat er meer armslag is en sneller een nieuwe standaard in de markt kan worden gezet. Dat heeft vooral te maken met het kunnen doorgaan met de afspraken zonder dat er bij alle partijen consensus is. Die snelheid is weer nodig, omdat de invoering van de recast door de EC is gesteld op 2021. Dus tijd voor oeverloos debatteren is er niet."

En daar is gaandeweg het proces nog een extra hobbel bijgekomen. "De recast stelt dat vanaf 2021 alleen nog maar bijna energieneutrale gebouwen mogen worden opgeleverd. Maar in Nederland stellen we dit bij vergunningverlening vast en niet bij oplevering. Daarvoor was de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen bedoeld, waarbij we wel een opleveringskeuring vragen. Die wet haalde het echter niet in 2017." De oplossing: een eerdere invoering van de BENG-eisen; dat vroeg dus om het eerder gereed zijn van NTA 8800. Zo kan vanaf 2020 een bouwaanvraag volgens de nieuwe methode worden beoordeeld op energieprestatie. "Dan kun je bij

nieuwbouw ervan uitgaan dat in 2021 opgeleverde woningen bijna energieneutraal zijn. Maar dat betekende voor ons dat we een jaar eerder onze rekenmethode moeten opleveren."

Met vereende krachten en - zoals Valk het noemt - in nauwe 'collegiale samenwerking' hebben DGMR, TNO en Nieman Raadgevende Ingenieurs, er hun schouders onder gezet. De NTA kon daardoor medio vorig jaar worden opgeleverd, maar om er mee te kunnen werken en te kunnen rekenen is afgelopen maanden hard doorgewerkt door de projectgroep. Eind november kon Valk deze resultaten presenteren. "Het moest natuurlijk goed op elkaar aansluiten. De samenwerking met DGMR en TNO moest daarom heel nauw zijn. Neem bijvoorbeeld het ventilatiedeel, waaraan ik met Nieman-collega's heb gerekend: die output is weer van belang voor het hoofdstuk verwarming, want de frisse lucht die naar binnen moet komen moet ook opgewarmd worden."

BENG-indicatoren

Na al het werk in de afgelopen jaren is eind vorig jaar is op het congres 'Energieprestatie 2.0' van NEN en het ministerie van Binnenlandse Zaken de NTA 8800 gepresenteerd en toegelicht. Uiteindelijk ging veel, zo niet alle aandacht tijdens en vooral na het congres uit naar de grenswaarden voor de BENG-indicatoren.

Hoe was het ook alweer? Vanaf 1 januari 2020 tonen we in Nederland de energieprestatie voor bijna energie neutrale gebouwen aan. Dit doen we aan de hand van 3 eisen:

1. De maximale energiebehoefte in kWh-thermisch per m² gebruiksoppervlak per jaar
2. Het maximale primair fossiel energiegebruik, in kWh per m² gebruiksoppervlak per jaar
3. Het minimale aandeel hernieuwbare energie in procenten

In 2015 resulteerde dat in voorgenomen BENG-eisen, grofweg: 25-50-50 voor woningbouw, uitgaande van de oude rekenmethode. Maar om verschillende redenen zijn de 'concept geadviseerde waarden' toch anders geworden. Dat zorgde voor de nodige ophef, want die nieuwe conceptwaarden verschillen aanzienlijk van de in 2015 gepubliceerd 'voorgenomen' BENG-eisen. Valk: "De meesten in de bouwsector hebben de reeks 25-25-50 voor woningbouw onthouden. Die mag men nu waarschijnlijk vervangen door 70-30-50 of 70-50-40 afhankelijk of u grondgebonden of gestapelde bouw realiseert. Met bovendien een correctie voor gebouwen met verhoudingsgewijs veel 'schil'. Voor utiliteitsbouw geldt een vergelijkbare wijziging. Definitieve vaststelling van deze grenswaarden door het ministerie van BZK volgt in 2019."

Nuanceren en duiden

Valk erkent dat het verschil flink is, maar wil ze wel nuanceren en duiden. "Er zijn grofweg drie zaken die de nieuwe grenswaarde hebben bepaald: de nieuwe rekenmethode, de gewijzigde BENG-definities en de kostenoptimaliteitstoets. Zoals eerder aangegeven is de NTA 8800 gebaseerd op een groot aantal geactualiseerde Europese normen en vervangt NEN 7120 en een hele serie andere normbladen. Kortom: de rekenmethode is integraal herzien."

De BENG-definities zijn aangepast naar aanleiding van ingekomen commentaar. De sector heeft uitgebreid en inhoudelijk gereageerd op de voorgenomen eisen die in 2015 zijn gepubliceerd. "De algemene lijn was dat de ambities voor veel gebouwtypen onhaalbaar hoog waren. Daarmee is rekening gehouden, bijvoorbeeld door het inbouwen van een correctie voor gebouwen met een ongunstige verhouding tussen verliesoppervlak en gebruiksoppervlak (Als/Ag in jargon). Daarnaast is de invloed van alle ventilatiesystemen 'verhuisd' naar BENG-2. Als gevolg daarvan wordt er in BENG-1 nu gerekend met een (aanzienlijke) hoeveelheid op te warmen (of af te koelen) ventilatie-lucht. Omdat dit leidt tot hogere uitkomsten van die eerste BENG-indicator, is het logisch dat de grenswaarde hoger uitvalt", stelt Valk.

Kosten

Een derde bepalende invloedsfactor sinds 2015 is de zogeheten kostenoptimaliteitstoets. Valk: "Zowel nationaal als in Europees verband is overeengekomen dat de 'duimschroef' van steeds strengere energieprestatie-eisen voor nieuwe gebouwen afgewogen moet worden tegen de daardoor stijgende bouwkosten. Kortweg worden de bouwkosten 'nu' vergeleken met de kosten 'straks' met de nieuwe eisen. In de praktijk wordt een optimum gezocht tussen strengere eisen en stijgende kosten. Bij het vergelijken tussen 'nu' (bouwproductie 2017-18) en straks (bouwproductie 2020-21) speelt dan ook het gasloos bouwen een rol. De realiteit is dat de afgelopen tijd nog erg veel nieuwe gebouwen 'gewoon' een gasketel hebben gekregen. Alleen al door het rekenen met gebouwen met (bijvoorbeeld) warmtepompen, wordt een autonome kostenstijging geïntroduceerd. Voor meer 'aanscherping' in de maatregelpakketten blijft dan simpelweg geen ruimte over. Ook dit leidt tot hogere grenswaarden dan eerder gedacht."

Valk benadrukt dat dit nog een concept is. "Na de bekendmaking in november vorig jaar gaat in twee rondes nog commentaar opgehaald worden".

Wat is nu wijsheid als je op dit moment met projecten bezig bent? Valk heeft in dat geval een duidelijk advies. "Neem nu zo snel mogelijk afscheid van de voormalige BENG-grenswaarden uit 2015. Heel praktisch: wees er scherp op dat deze niet (on)bewust in contracten of beleidsnota's blijven staan. Staat het er toch? Maak dan een voorbehoud door nadrukkelijk het verband te leggen met de rekenmethode en de bron van die grenswaarde, zodat er soepel geschakeld kan worden in de loop van een ontwerpproces."